

ЮЛНЕЦЬКА ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, доцент*

БАБІЙ ОКСАНА ЮРІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри іноземних мов*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Процеси глобалізації та розвиток людської діяльності, залученість соціуму до політичних процесів на національному та міжнародному рівнях сприяють вивченню політичного дискурсу як невід'ємної частини міжкультурного, економічного, правового, політичного життя людини і суспільних відносин.

Оскільки політичний дискурс стрімко інтегрується в інформаційний простір суспільства, вже напрацьовано наукові підходи і методи досліджень політичного дискурсу як комунікативної практики для здійснення продуктивного діалогу соціуму і політичних інституцій. Англійська мова домінує серед мов, які збагачують міжнародну загальноживану політичну лексику. Існує потреба, по-перше, у розгляді інтерпретації терміну «політичний дискурс» у сучасних наукових дослідженнях, по-друге, в аналізі підходів до вивчення англomовного політичного дискурсу.

У другій половині ХХ ст. антропоцентрична парадигма набирає суттєвої ваги та відображає зміну пріоритетів у вивченні мови. Розкриття людського чинника в мові – людину, як творця мови і вплив мови на людину, її свідомість та культуру у своїх працях висвітлювали Ф. Боас, Е. Сепір, Ш. Баллі, Г. Гійом, О. Есперсен, Н. Арутюнова, Г. Бенікевич, П. Костомаров, А. Вежицька, О. Лашук, Ю. Степанов, О. Падучева. Перехід до антропоцентричної парадигми надав можливості досліджувати дискурс з точки зору антропології, культурології, естетики, семіотики, герменевтики, психології, філософії, соціології тощо. Особливий інтерес науковців викликає створення єдиної системи критеріїв класифікації різновидів дискурсу та дослідження особливостей його типів.

Мета роботи – проаналізувати і узагальнити основні підходи до трактування терміну «політичний дискурс»; дослідити особливості вивчення англomовного політичного дискурсу та принципи добору матеріалу для подальших наукових розвідок.

Розвиток і становлення теорії дискурсу значною мірою залежали від наукових розвідок і традицій національних дискурсивних шкіл, які формували своє бачення дискурсу у взаємодії одна з одною. Аналіз наукової літератури показав, що вивчення дискурсу здебільшого здійснюється за лінгвістичним підходом, який фокусується на описі «мови як

процесу відтворення соціально, культурно і лінгвістично значущих типових моделей, які відображають універсальне і спеціальне»; когнітивним підходом, що сприяє вивченню «проблем концептуалізації, категоризації, розвитку і функціонування мовної свідомості»; лінгвокультурологічним підходом, що «дозволяє виявити, дослідити та описати ті складові, які й обумовлюють національну специфіку» дискурсу [1, с. 2]; соціологічним підходом, який розглядає, дискурс як мовну дійсність, яку покладено на соціальні координати [2].

В Україні набуває розвитку інтегративний підхід, що простежується в роботах Ф. Бацевич, А. Белової, П. Зернецького, О. Селіванової і об'єднує когнітивний та комунікативний підходи. Знаходимо підтвердження у визначенні К. Серажим, яка під дискурсом розуміє «складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конституючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуктором (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо)» [3, с. 13].

Вищезгадане визначення будемо використовувати у подальших наукових і методичних розвідках, оскільки, на наш погляд, такий підхід дає можливість виокремлювати різні види дискурсу, зокрема політичний, враховуючи як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні чинники.

Політичний дискурс став об'єктом різних наук, де акцентовано увагу на його особливостях і напрацьовано власні методи його дослідження. Актуальність вивчення політичного дискурсу досліджують С. Кривенко, В. Дем'янков. Погоджуємося з думкою О. Шейгал, яка надає широке розуміння поняття «політичний дискурс» наголошуючи, що усі елементи політики так чи інакше опосередковані дискурсом, відбиваються в дискурсі, реабілітуються через дискурс. А тому будь-який матеріал у засобах масової інформації, в якому йдеться про політику і автором якого є політик, або якщо він адресований політику, слід вважати політичним дискурсом [4]. Отже, одним із ефективних підходів до вивчення політичного дискурсу можна визначити той, що враховує лінгвістичні (особливості політичної термінології) та екстралінгвістичні чинники (світогляд комуніканта, його культурні, ідеологічні особливості та аудиторію, до якої звертається адресант).

Класифікацію політичного дискурсу досліджували О. Шейгал, О. Паршина, А. Родина з фокусом на його жанрову багатогранність і складність. Н. Кондратенко пропонує класифікацію мовленнєвих жанрів політичної комунікації з урахуванням форми, мети, чинника мовця, сфери функціонування [5]. С. Серажим бачить можливим надавати характеристику політичному дискурсу за моделлю, яка враховує

сферу використання, вид практичної діяльності, хронологічний період, тип стратегічної комунікативної мети, характер інформації.

Актуальність дослідження англомовного політичного дискурсу зумовлена, по-перше, специфікою об'єкта дослідження, оскільки наразі не виокреслено чітких меж цього феномена, по-друге, потребою розробки методичних матеріалів, з урахуванням нових викликів в освітньому процесі, для формування іншомовної професійної компетентності майбутніх політологів, яка надаватиме їм можливість брати активну участь у міжнародному політичному житті.

За останні 20 років розробка якісних комп'ютерних програм, які дозволяють системно обробляти великі обсяги текстових даних, розвиток критичного дискурс аналізу у підгалузях політології та міжнародних відносин значною мірою сприяли становленню методології вивчення англомовного політологічного дискурсу. Огляд літератури свідчить, що здебільшого англомовний політичний дискурс досліджують з точки зору когнітивного підходу (Дж. Лакофф, Д. Шапочкін, Д. Каліщук, О. Кузик), який розглядає вплив різних процесів когніції на мовне оформлення висловлення. Роботи Т. Фоміної, О. Телятнікової, О. Круглової сфокусовано на аналізі концептосфери мови політиків. Дж. Лакофф, П. Чілтон, А. Гоатлі, Д. Хардман, Є. В. Будаєв, А. П. Чудінов розглядають причини застосування різних концептів та метафоричні репрезентації. Зростає кількість досліджень з позиції комунікативних стратегій (прогнозів адресанта щодо аудиторії) і тактик (способів мовленнєвого впливу та шляхів реалізації стратегій), які використовують політики для впливу на аудиторію (Л. Славова, Е. Бакумова, О. Дмитрук). Наукові розвідки Р. Потапової, О. Алексієвця присвячено просодичним засобам та їх ролі в актуалізації точки зору мовця і впливу на адресата. Зазначимо, що при вивченні англомовного політичного дискурсу науковці здебільшого аналізують тексти, які використовуються в політичній комунікації (публічні промови авторитарних політичних особистостей, інтерв'ю політичних лідерів, офіційні заяви тощо) і є ілюстрацією того, як здійснюється політичний вплив відповідних соціальних інститутів завдяки відповідним мовленнєвим чинникам.

Огляд наукового фонду дозволив проаналізувати і узагальнити існуючі підходи до трактування терміну «політичний дискурс». Окремлено специфічні підходи до вивчення англомовного політичного дискурсу з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників за наступними характеристиками: національно-культурний параметр (мова матеріалу дослідження); жанрова спрямованість (публічні промови, дебати, інтерв'ю з політиками); концептосфера; репрезентативність метафор; лінгвальні особливості (синтаксичні, граматичні, лексичні); просодичні засоби; політична спрямованість виступу; особистісний аспект автора промови (впливовість на світову спільноту, авторитетність у політичному середовищі, посада). При визначенні принципів добору матеріалу для подальших наукових розвідок вважаємо за необхідне врахувати також ступінь популярності

виступу серед найвидатніших ораторських промов; ступінь загостреності соціального контексту; тематико-ідеологічні тенденції; гендерний аспект; темпоральні рамки. Вивчення великої кількості вже сформульованих трактувань і напрацьованих підходів та їх комплексне використання дозволяє обрати оптимальну методологію для аналізу англomовного політичного дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Мойсеєнко С. М. Основні підходи та методи дослідження дискурсу. *Передовий науково-практичний досвід 2009* : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф. Миколаїв, 2009. С. 2 URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/moiseienko_osnovni.pdf
2. Почепцов Г. Г. (мол.) Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. К. : ВЦ «Київський університет», 1999. 308с.
3. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія / за ред. В. Різуна. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2002. С. 13
4. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М., 2004. 61 с.
5. Кондратенко Н. В. Принципи текстотворення політичної програми як мовленнєвого жанру політичного дискурсу. *Записки з українського мовознавства*. 2017. Вип. 24(2). С. 124–131. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2017_24_%282_%29_17

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, англomовний політичний дискурс, підходи та методи дослідження, лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники.

Key words: discourse, political discourse, English political discourse, approaches and methods of research, linguistic and extralinguistic factors.

SUGATSKA NATALIYA

*National University "Odesa Law Academy",
Associate Professor of the Department
of Humanities of the Mykolaiv Institute of Law, PhD*

KALITSEVA OLENA

*National University "Odesa Law Academy",
Senior Lecturer of the Department of Humanities of the Mykolaiv Institute of Law*

REMOTE TEACHING IN LEGAL HIGHER EDUCATION

According to the Concept for the Development of Legal Education in Ukraine, there is some inconsistency between the content of legal education, the quality of training in law schools and the challenges facing modern democratic society. One of the components of this problem is the